

CARICATURISTUL IURIE RUMEANȚEV – 100 ANI DE LA NAȘTERE

Lucia ADASCALIȚA

Școala Doctorală UTM, specialitatea Arte plastice și decorative, Facultatea de Design,
Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova

Autorul corespondent: Lucia Adascalita, e-mail: lucia.adascalita@dip.utm.md

Coordonator științific: Constantin Spînu, conf. univ., dr. Institutul Patrimoniului Cultural

Rezumat. Creația plasticianului Iurie Rumeanțev reprezintă o filă de referință în ceea ce privește dezvoltarea graficii satirice din Republica Moldova. Analiza documentelor din Arhiva Organizațiilor Socio-Politice din Republica Moldova, precum și a diverselor ediții periodice, precum ziarele *Moldova Socialistă* și *Tinerimea Moldovei*, revista *Femeia Moldovei*, revista de satiră și umor *Chipăruș*, a permis constatarea faptului că protagonistul a realizat de-a lungul mai multor decenii multiple foi grafice umoristice-satirice. Majoritatea dintre acestea sunt caricaturi sociale și abordează tema muncii, sportului, relațiilor dintre soți, ș.a. De menționat că reprezentările realiste, cu tentă umoristică și ironică, pe alocuri sarcastică, sunt elaborate preponderent pe hârtie în acuarelă și tuș. Ca și mulți alți artiști caricaturiști, printre care se numără Alexei Grabco, Nicolae Maracrenco, Leonid Domnin, Dumitru Trifan, Evghenii Merega și protagonistul a valorificat iscusit diverse însușiri umane în lucrările sale: trândăveala, zgârcenia, asiduitatea, flatarea, modestia, aroganța, ș.a.

Cuvinte cheie: *grafică satirică, caricaturist, subiecte sociale, tuș, acuarelă, ediții periodice.*

Introducere

Grafica satirică din Republica Moldova, începând cu anul 1945, cunoaște o dezvoltare impresionantă sub toate aspectele: teme, figuri de stil, tehnici artistice, materiale, expoziții și artiști plastici implicați în procesul de creație. În acest context, amintim fructuoasa creație a plasticianului Iurie Rumeanțev (fig. 1). Anul 2023 ar fi un an aniversar pentru regretatul caricaturist, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din RSSM, membru al Uniunii Artiștilor din URSS (din anul 1978), președinte al secției pictorilor Uniunii Jurnaliștilor din Moldova, membru permanent al Comitetului Artistic al Editurii „Lumina”, deținător a mai multor premii și distincții naționale și internaționale [1, 2]. Plasticianul Iurie Rumeanțev, de-a lungul carierei sale se face remarcat pe arena națională și internațională prin intermediul expozițiilor republicane, unionale și internaționale cu începere din anul 1956. Astfel, o parte dintre foile sale grafice au fost prezentate în Republica Democrată Germană, Bulgaria și Cehoslovacia, iar o altă parte a desenelor umoristice-satirice au fost expuse în cadrul Expoziției Internaționale cu genericul „*Satira în luptă pentru pace*” [1].

Deci, plasticianul Iurie Rumeanțev s-a născut în orașul Tiraspol, la 29 august 1923. După finalizarea celor nouă ani de școală, perioadă în care a frecventat și studioul artistic din incinta Casei de artă populară, este admis în anul 1939 la studii în cadrul Institutului de Arte Plastice din Kiev, secția Pictură. Își face studiile în domeniul artei până în anul 1941, când începe cel de-al Doilea Război Mondial. De menționat că, în perioada 1944-1946, activează în calitate de pictor la ziarele de pe frontul unde a fost mobilizat, anume „*Gvardeiskoe znamia*” și „*Sovetskii Patriot*” [1]. Aceste circumstanțe l-au determinat pe Iurie Rumeanțev să practice grafica satirică după demobilizare, când se stabilește cu traiul la Chișinău. În cele din urmă vom prezenta unele aspecte ale parcursului artistic al plasticianului Iurie Rumeanțev.

Creația plasticianului Iurie Rumeanțev în perioada 1946-1960

Artistul plastic Iurie Rumeanțev își începe cariera în anul 1946 în calitate de pictor la ziarul republican „*Molodioj Moldavii*”. Astfel, pe paginile acestei ediții periodice plasticianul publică foi grafice realizate în maniera unor ilustrații fără excese de stilistică, laconice, utilizând abil limbajul plastic grotesc. Este vorba despre o serie de desene ce au văzut lumina tiparului în cadrul rubrici

intitulate „К сожалению – бывает...”. Acestea prezintă scene cotidiene cu tentă ușor satirică, selectate atent din viața reală, fapt ce denotă abilitatea plasticianului de a răspunde și reflecta prompt la evenimentele actuale. Foile grafice sunt însoțite de text ce descrie o întâmplare, ce a avut loc în una din localitățile țării (fig. 2). Deci, aceste foi grafice pot fi înscrise în categoria caricaturii – *glumă*, care ocolește în mod special evenimentele politice, punând accent pe relațiile dintre oamenii simpli și metehnele acestora. Aparenta simplitate a *glumei* este înșelătoare întrucât mesajul său subtil este capabil să îl provoace pe cititor să mediteze asupra comportamentului său, să-și evalueze acțiunile și gândurile. Totodată, acest tip de desene umoristice-satirice este construit pe curiozitate ceea ce permite o percepere rapidă din partea cititorului, oferindu-i în schimb o influență binefăcătoare asupra stării sufletești [3-5].

Tot pe paginile ziarului „*Molodioj Moldavii*”, în anul 1947, Iurie Rumeanțev publică, de la caz la caz, caricaturi politice realizate în tuș. Pentru a reda mesajul, artistul plastic utilizează foarte abil linia și pata tonală apelând la limbajul artei realiste. În unele dintre aceste caricaturi se atestă utilizarea alegoriei și a simbolurilor. Remarcăm că, în perioada 1946-1958, Iurie Rumeanțev activează cu aceiași vervă și la ziarul „*Tinerimea Moldovei*”.

Fig. 1. Plasticianul Iurie Rumeanțev

Fig. 2. Rubrica „К сожалению – бывает...” ilustrată de artistul plastic Iurie Rumeanțev [7]

Activând, cu începere din anul 1958, în calitate de redactor artistic la revista de satiră și umor „*Chipăruș*”, Iurie Rumeanțev elaborează multiple foi satirice-umoristice. În acestea pictorul valorifică iscusit însușiri umane precum: hărnicia, pălăvrăgeala, lenevia, păcăleala, ș.a. dând dovadă de profund spirit de observație, de asemenea și de o vastă cunoaștere a modului de reprezentare plastică a diverselor elemente compoziționale: piese vestimentare și accesorii, instrumente și piese auto, mobilier și piese de decor, contraste de factură ale obiectelor.

În anul 1959, la Chișinău, iese de sub tipar *Catalogul Expoziției de pictură, sculptură, grafică și artă decorativă, consacrată Congresului XXI al PCUS*. În prim plan la această expoziție se aflau portretele muncitorilor republicii. Pentru prima dată, într-un catalog de asemenea gen, au fost prezentate și lucrările satirice ale revistei de satiră și umor „*Chipăruș*”, care l-a momentul dat au fost expuse în sala Uniunii Artiștilor Plastici. Astfel, la această expoziție au participat numeroși artiști plastici cu un număr impunător de foi satirice realizate în acuarelă, acuarelă și tuș, guaș, stampă. Deci, în lista participanților la această expoziție se număra Iurie Rumeanțev cu o lucrare, alături de Glebus Sainciuc – 10 lucrări, Ian Averbuh – 5 lucrări, Ilia Bogdesco – 2 lucrări, Igor Vieru – 8 lucrări, Alexei Grabco – 4 lucrări, Leonid Grigorașenko și V. Plențkovskii – a câte 3 lucrări, G. Dumitriu, Valentina Rusu-Ciobanu – a câte 1 lucrare, Nicolae Macarenco și Boris Șirocorad - a câte 6 lucrări, Evghenii Merega – 5 lucrări, Vasile Moțcaniuc și Filimon Hămuraru – a câte 2 lucrări și Simion Polingher – 7 lucrări [6].

Deci, în această perioadă, plasticianul Iurie Rumeanțev crează activ foi grafice umoristice-satirice de tip *glumă*, de la caz la caz politice și adesea sociale. Important că toate acestea sunt aduse la cunoștința publicului larg atât prin intermediul diverselor ediții periodice, populare în acea perioadă de timp, precum și datorită participării la expoziții.

Analiza temelor și a mijloacelor de limbaj plastic specifice foilor grafice create în perioada 1960-1990

În perioada de referință, în creația graficianului Iurie Rumeanțev se observă a îmbogățire substanțială a conotațiilor generate de subiectele abordate. Multiplele caricaturi, care văd lumina tiparului, adesea pe paginile revistei *Chipăruș*, reprezintă în mod ironic sau satiric mai multe fenomene care i-au trezit interes plasticianului și reliefează ascunsele fațete ale comportamentului uman ce vizează familia, educația, medicina, cultura. Imaginile foilor grafice sunt realizate printr-un limbaj plastic lapidar, acompaniat generos de linii pline de vervă destinate evidențierii chipurilor umane și personalității acestora prin puține detalieri, dar care poartă inclusiv prin elementul grotescului valoroase coordonate semantice și estetice. Adesea, plasticianul implică în scenele firești, extrase direct din viață, imagini cu oameni ce muncesc în câmp și autovehicule folosite în agricultură, funcționari publici, sportivi, soți surprinși în diferite circumstanțe (fig. 3). Pentru a realiza caricaturile sociale, plasticianul utiliza din plin linia, iar pentru a echilibra compozițiile și pentru a face unele accente expresive utilizează pata tonală și culoarea.

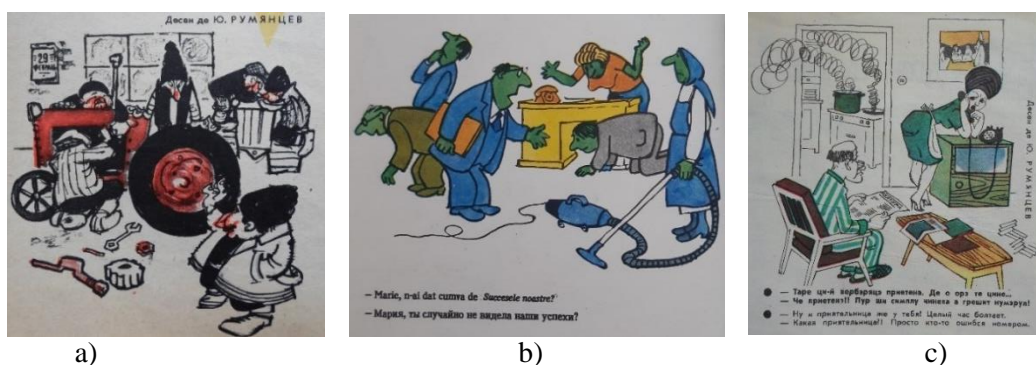

Figura 3. Foi grafice ce tratează plastic diverse teme:

a) munca și atitudinea față de aceasta; b) activitatea funcționarilor publici; c) relațiile între soți [8, 9]

În perioada 1970-1975, pe paginile ziarului „*Tinerimea Moldovei*” sunt publicate frecvent desene satirice pe teme sociale realizate de către unii dintre cei mai activi caricaturiști din această perioadă Alexei Grabco, Nicolae Macarenco, inclusiv Iurie Rumeanțev. De altfel, aceiași plasticieni alături de Dumitru Trifan, publică activ, între anii 1969-1975, și pe paginile revistei „*Femeia Moldovei*” foi grafice ce abordează teme de morală, cultură și cotidian. Iar cu începere din 1971 și până în 1980, Iurie Rumeanțev realizează multiple foi grafice ce reprezintă tema sportului, într-o manieră umoristică și ironică. Cele mai multe dintre acestea sunt prezentate publicului larg prin intermediul ziarului „*Tinerimea Moldovei*”.

De menționat, că în anul 1979, la Chișinău, a fost organizată *Expoziția republicană de pancarde politice și grafică satirică*. În acest sens, a fost editat un catalog cu lucrări ce au fost expuse în cadrul acestui eveniment. Alături de Alexei Grabco, Igor Vieru, Roland Vieru, Iacob Averbuh, Artiom Daghi, Leonid Domnin, Nicolae Macarenco, Lică Sainciuc, Zigfrid Polingher, Natalia Plămădeală, Glebus Sainciuc, Dumitru Trifan, Valentin Tico participă și Iurie Rumeanțev. Plasticianul a prezentat în cadrul expoziției 33 foi grafice. Acestea erau realizate pe hârtie în acuarelă și tuș, tuș, acuarelă și creion, tuș și guașă. Lucrările sunt caracterizate de reprezentări raționale, laconice și clare, atenuându-se detaliile trăsăturilor fizice ale personajelor, cu toate acestea chipurile umane sunt înzestrate cu caracteristici psihologice expresive ce contribuie la deslușirea mesajelor fără mult efort din partea publicului cititor.

Figura 4. Foi grafice prezentate la Expoziția republicană de pancarde politice și grafică satirică [1, 10]

Și la începutul anilor 90 ai secolului XX, plasticianul Iurie Rumeanțev continua cu perseverență să surprindă multe momente din cotidianul oamenilor și al orașului: modul de a purta o discuție, invidia, perfidia, răutatea, lașitatea, sângea, ș.a. Claritatea subiectelor și spiritul ingenios al caricaturilor, create în perioada de referință, au intrigat cititorii diverselor apariții editoriale inclusiv pe cei ai revistei de satiră și umor „*Cactus*”. Fiind lansat, în anul 1993, doar primul număr al acestei ediții, cititorii reușesc să afle în persoana plasticianului un virtuos mânuitor al liniei. Alături de foile grafice semnate de protagonist, au văzut lumina tiparului și caricaturile artiștilor plastici Ion Mățu, Margareta Chițcații, Natalia Bahcevan, Valeriu Ionițoi, Ion Migali. Caricaturile acestora surprind momente deocheate din viața de cuplu, sport, politică și contribuie la curățarea conștiinței de prejudecăți și vicii.

De menționat, că în același an - 1993, cea mai populară de până atunci revista de satiră și umor „*Chipăruș*” iese de sub tipar pentru ultima oară, numerele 2 și 3 fiind editate sub formă de ediție comună „*Chipăruș-Cucuveaua*” (Chișinău-Galați) [11]. Pe paginile acestei ediții se regăsesc și foi grafice semnate de plasticianul Iurie Rumeanțev. Fiind realizate din multiple linii caracterizate de modulația grosimii, foile grafice evidențiază fenomene din societate, precum: corupția, lenevia, impertinența, ș.a.

Concluzii

Plasticianul Iurie Rumeanțev, prin creația ce a cunoscut o cale lungă materializată în foi satirice de rezonanță, a contribuit valoros la dezvoltarea artelor grafice și inclusiv a caricaturii din Republica Moldova. Protagonistul este unul dintre caricaturiștii consacrați, care a perseverat prin muncă asiduă însoțită de acuitatea observație asupra celor din jur și de spiritul ingenios. Astfel, conchidem că Iurie Rumeanțev a marcat o întregă epocă în arta satirică de la noi din țară.

Bibliografie

1. Arhiva Organizațiilor Socio-Politice din Republica Moldova. Fond 2906, inv. 3, d. 157, f. 1-3.
2. *Literatura și Arta Moldovei*. Enciclopedie. Volumul 2. Chișinău, 1986.
3. САМОЙЛОВ Л. С. *Карикатура. Карикатурист. Читатель*. И-во Знание, Москва 1981.
4. АЙНУТДИНОВ А. С. Типология и функции карикатуры в прессе // *Вестник Челябинского государственного университета*, 2008, № 21. С. 20-28.
5. ADASCALIȚA L. Grafica satirică – contribuții de demarcare tipologică. În: *Conferința tehnico-științifică a studenților, masteranzilor și doctoranzilor UTM*, VOL. II, pag. 269-272.
6. Каталог: Выставка живописи, скульптуры, графики и декоративно-прикладного искусства, посвященная XXI съезду КПСС. Кишинев: Партийное издательство, 1959.
7. Ziarul *Molodioj Moldavii*, 9 iulie 1946, Nr. 55 (173), p. 2
8. Revista de satiră și umor *Chipăruș*, nr. 4 1964; nr. 1 1966.
9. *Caricaturi*. Chișinău: Timpul, 1990, p. 14.
10. Catalog: Expoziția republicană de pancarde politice și grafică satirică. Chișinău: Timpul, 1979.
11. Revista *Chipăruș-Cucuveaua*, nr. 2, 3 (823-824) 1993.